

Nr 40.

Ankom till riksdagens kansli den 11 maj 1927 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande förbud att sprida efterbildning av penningssedel.

Genom en den 11 mars 1927 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 220, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, förslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g**innefattande förbud att sprida efterbildning av penningssedel.**

Härigenom förordnas som följer:

Sprider någon föremål, vilket utgör eller å vilket, honom veterligt, finnes anbragt efterbildning av gällande penningssedel, och är efterbildningen sådan att förväxling lätt kan äga rum, straffes med böter från och med fem till och med etthundra kronor, såvida ej å förseelsen följer straff enligt allmän strafflag.

Förseelse mot denna lag åtalas av allmän åklagare.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1927.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för ifrågavarande lagförslag, får utskottet hänvisa till de vid propositionen fogade protokollen.

Lagförslaget har sin grund i en av fullmäktige i riksbanken hos riksdagens justitieombudsman gjord, av honom med skrivelse den 12 juni 1923 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning om åtgärder till förebyggande av den fara och de olägenheter, som kunde uppstå genom utförande och spridning av reklamtryck, som liknade penningssedel. Till stöd härför anförde fullmäktige bland annat:

Propositionen.

Framställning av riksbankens fullmäktige och däröver avgivet yttrande.

Vid flerfaldiga tillfällen hade inträffat, att enskilda köpmän eller handelsfirmor utsänt reklamtryck, vars uppställning och utseende starkt påmint om och helt visst avsetts att påminna om riksbankens sedlar. Det hade vidare förekommit, att såsom annonser i tidningar införts noggranna avbildningar av riksbankens sedlar. Uppenbart vore, att dylika åtgärder i reklamsyfte vore ytterst olämpliga genom den stora risk, de innebure för allmänheten. Det syntes nämligen vara ganska lätt, särskilt vid mindre god dager, att taga ett dylikt reklamtryck för en riktig sedel, och, vad annonserna anginge, kunde den avbildade sedeln med lätthet utklippas och, om den hopvekes med texten utåt, vid svagare belysning också lätt förväxlas med en riktig penningssedel.

Efter remiss avgav den nuvarande chefen för justitiedepartementet i egen- skap av sakkunnig för revision av strafflagen den 1 september 1923 utlåtande över berörda framställning. I detta utlåtande vitsordades behovet av en lag- stiftning i förevarande ämne och anfördes bland annat, att såsom utförande handling i främsta rummet måste uppställas utspridande, men att det torde väl kunna försvaras att jämte detta fall uppställa förfärdigande av efterbild- ning, kanske även importerande av efterbildningarna eller deras hållande på lager i och för utspridning.

Till lagrådet
remitterat
förslag.

Inom justitiedepartementet blev därefter utarbetat och till lagrådet den 1 mars 1927 remitterat ett förslag till »lag om ansvar för spridande eller förfär- digande av föremål, som kan förväxlas med penningssedel». Vid remissen till lagrådet omnämnde departementschefen vissa fall, då efterbildande av penning- sedel föranlett förväxling och därigenom förlust. I det till lagrådet remit- terade förslaget stadgades bland annat:

»Sprider någon föremål, som i sin helhet eller i viss del företer sådan likhet med gällande penningssedel att förväxling lätt kan äga rum, straffes med bö- ter från och med fem till och med etthundra kronor, såvida ej å förseelsen följer straff enligt allmän strafflag.

Lag samma vare, där någon förfärdigar föremål, som nyss sagts, ehuru han insett eller bort inse att fara för förväxling var för handen.»

Lagrådet.

Vid granskningen i lagrådet föranledde förslaget följande yttranden.

Justitierådet Alexanderson, med vilken regeringsrådet Planting-Gyllenbåga instämde:

Ansvarsbestämmelsen i första stycket har ansetts böra drabba ej blott den som sätter ut bland allmänheten en hel upplaga av reklamtryck, som utgör efterbildning av penningssedel, eller av en publikation innehållande dylikt tryck utan jämväl den som fått ett exemplar av en sådan efterbildning i sin hand och utan ond avsikt, kanske i tro att den är en verklig sedel, låter den gå vidare. Härvid har dock valts en formulering som, även från denna ståndpunkt sett, tyckes gå längre än som är förenligt med billighet. Även återförsäljare av en tidning eller tidskrift som honom ovetande innehåller en såsom annons eller del av annons återgiven efterbildning lär nämligen enligt förslaget lydelse kunna straffas. Rättelse härutinnan och tillika större tydlighet i annat hän- seende synes kunna vinnas om stycket finge innehålla exempelvis att sprider någon föremål som utgör eller vara, honom veterligt, finnes anbragt efter- bildning av gällande penningssedel och är efterbildningen sådan att förväxling lätt kan äga rum, skall han straffas på sätt förslaget stadgar.

Såsom i remissprotokollet angives, ligger det egentligen vikt uppå att spridandet beivras. Därmed torde lagförslaget syfte helt ut uppnås. Att vid sidan därav stadga straff jämväl för förfärdigandet synes mindre lämpligt, helst importen utifrån är straffri. Ombesörjes distributionen av innehavaren av den tekniska anstalt, där efterbildningarna utförts, blir han straffbar enligt första stycket; verkställes den åter av beställaren själv, lärer ingen svårighet föreligga att finna och straffa denne. Det hemställes därför att andra stycket måtte utgå.

Vinna de gjorda erinringarna beaktande, erfordras ändring av förslaget rubrik, vilken för övrigt oberoende härav icke torde vara ett tillfredsställande uttryck för lagtextens väsentliga innehåll. Förslagsvis kunde lagen angivas innefatta förbud att sprida efterbildning av penningsedel.

Justitierådet Wedberg:

Det är två slags efterbildningar som givit anledning till förslaget, nämligen dels vissa reklamtryck av en sedels storlek och utseende, dels tidningsannonser som, utklippta ur tidningen, kunna förväxlas med en sedel. Tydligt är att såsom »föremål» i lagtextens mening skall anses en dylik utklippt annons, och förslaget synes avse att även tidningen i sin helhet, före utklippningen, skall komma under nämnda beteckning. Första stycket kan — ehuru denna tolkning icke stämmer med rubriken och ej heller ligger närmast till hands — läsas så, att straff skall inträda även om det icke är hela föremålet (tidningen) utan blott viss del därav (annonsen) som lätt kan förväxlas med penningsedel. Ordet »förfärdigar» i andra stycket tyckes kunna avse såväl tidningens framställning som annonsens utklippning.

Enligt min mening är det icke välbetänkt att straffa den som säljer eller eljest sprider en tidning med sedelliknande annons, han må ha kännedom om annonsens tillvaro eller ej. Likaså kan jag ej finna straffbestämmelsen för förfärdigande påkallad eller lämplig. En viss tvetydighet i uttrycket »förfärdigar» är redan anmärkt. Och svårigheter synas möta att avgöra vem eller vilka av alla dem, som föranstaltat om eller medverkat till framställandet av ett tryckalster, varav kanske blott en försvinnande liten del har någon likhet med penningsedel, skola anses hava förfärdigat det. Ej heller lärer det kunna gå för sig att bedöma den förfärdigande strängare än efteraparen: med andra ord, likasom i 12 kap. 15 § strafflagen borde strafflöshet inträda, om den förfärdigande av egen drift förstört föremålet eller all skadlig verkan därav förebyggt.

Jag hemställer alltså att i förslaget måtte strykas orden »i sin helhet eller i viss del» och hela andra stycket. I samband härmed borde rubriken jämkas, gärna så som justitierådet Alexanderson hemställt. Skulle syftet med de nyss citerade orden vara att utmärka att straffbarhet ej uteslutes därför att förväxling är möjlig endast om viss del av föremålet döljes, genom papperets vikning eller dylikt, så synes detta vara självklart. Med anledning av vad i remissprotokollet yttras om uppsåt eller bristande uppmärksamhet vid spridningen må framhållas att den av mig förordade lagtexten naturligtvis icke gör straffbart annat spridande än det uppsåtliga, men å andra sidan endast för straffmätningen tillmåter betydelse åt, huruvida utspridaren insett eller icke insett faran för förväxling.

Vinner vad nu hemställts ej beaktande, vore det önskligt att lagtexten bleve ändrad i första stycket så som justitierådet Alexanderson hemställt och i det andra så, att kretsen av straffbara individer göres snävare och att straffrihetsgrunden i 12 kap. 15 § strafflagen blir tillämplig.

Justitierådet von Seth:

Det torde av handlingarna framgå, att behov föreligger av straffskydd i de hänseenden, som beröras i förslaget. Noga synes emellertid böra tillses, att detta skydd ej sträckes längre än ändamålet kräver. Från denna synpunkt torde det vara tillräckligt, om straffhotet inskränkes till att avse allenast reklamkort, affärsmeddelanden, annonser och därmed jämförliga föremål. Vidare lär straff ej böra träffa annan än den, på vars tillskyndan förfärdigandet ägt rum — icke t. ex. arbetaren, som i annans intresse förfärdigat föremålet, eller tidningsutgivaren, som intagit meddelandet i sin tidning o. s. v. — eller vad angår utspridande, annan än den, som spritt föremålet under sådana omständigheter, att han insett eller bort inse, att fara för förväxling var för handen — icke t. ex. tjänsteman i postverket, som befordrar, eller tidningsförsäljaren, som säljer en tidning, vari intagits en annons eller ett affärsmeddelande av ifrågavarande beskaffenhet, även om vederbörande haft full vetskap om annonsens eller meddelandets förekomst i tidningen. Så länge i sistnämnda fall annonsen eller meddelandet ej skilts från tidningen, kan ju någon fara för förväxling ej vara för handen.

Som det primära synes mig slutligen böra upptagas själva tillverkningen, vilken ju alltid redan i och för sig medför en viss fara för missbruk. Med tillverkning torde böra likställas införsel till riket av föremål, varom här är fråga.

Straffrihet lär på andra sidan, på sätt redan inom lagrådet ifrågasatts, böra inträda, om den skyldige undanröjt all fara genom föremålets förstörande eller eljest.

Jag hemställer alltså att de två första styckena i lagtexten måtte ersättas med bestämmelser, *att* om för spridande bland allmänheten förfärdigats eller till riket införts reklamkort, affärsmeddelande, annons eller därmed jämförligt föremål av sådan likhet med gällande penningssedel, att förväxling lätt kan föranledas, den, på vars tillskyndan förfärdigandet eller införseln skedde, skall, där han ej genom föremålets förstörande eller eljest förebyggt all skadlig verkan därav, straffas med de böter, som i förslaget angivas, *att* till samma ansvar även den skall vara förfallen, som under sådana omständigheter, att han insett eller bort inse, att fara för förväxling var för handen, utsprider på annans tillskyndan förfärdigat eller infört föremål, som nyss sagts; samt *att* till straff enligt lagen ej må dömas, där å gärningen följer straff enligt allmän strafflag.

Iakttages detta föranleder det jämkning även i förslagets rubrik.

Vid anmälan av lagrådets yttrande anförde departementschefen:

Departementschefen vid avlåtandet av propositionen.

Med hänsyn till vad inom lagrådet anförts i fråga om ansvar för förfärdigande av föremål, som utgör eller innehåller efterbildning av penningssedel, har jag ansett mig icke böra vidhålla remitterade förslaget i denna del. Jag tillstyrker alltså, att andra stycket i förslaget må utgå.

Beträffande spörsmålet i vad mån spridande av här ifrågavarande föremål bör vara straffbelagt, finner jag det vara av vikt, att straffbudet kommer att omfatta även sådana fall, då icke föremålet i sin helhet utan blott viss del därav erbjuder fara för förväxling med penningssedel. Helt nyss har i tidningspressen förekommit uppgift om ännu ett fall, då en efterbildning av den sist angivna typen förväxlats med en verklig sedel. Att straff kan träffa den, som utklippt och därefter spritt efterbildningen, lär här icke göra tillfyllest, då förväxlingen måhända upptäckes alltför sent för att denne utspridare skall kunna ertappas. För vinnande av lagförslagets syfte synes det därför nödvändigt, att redan spridande av det ursprungliga föremålet må kunna beivras.

I enlighet med vad nu anförts har förslaget undergått erforderlig omarbetning, och har i samband därmed rubriken ändrats.

Utskottet anser sig böra erinra om de betydande svårigheter, som i allmänhet möta vid en särslagstiftning och som särskilt starkt framträtt i nu förevarande fråga, svårigheter, om vilka den mängd av olika förslag, som i ärendet framkommit, bära ett tydligt vittnesbörd. För sin del kan utskottet icke finna annat än att kretsen av de personer, som enligt propositionen skulle kunna drabbas av straff, gjorts för vid. Det vore enligt utskottets mening mera rationellt att straffbelägga allenast den, på vars tillskyndan spridningen skett, och icke, såsom här föreslagits, alla de många relativt skuldlösa individer, som kunna hava bidragit till spridningen. Vidare får utskottet framhålla, att det såväl i lagförslagets rubrik som i dess text förekommande ordet »efterbildning» synes mindre lämpligt valt. Ifrågavarande jämförelsevis obetydliga förseelser böra givetvis beskrivas så, att de bliva strängt skilda från förfalskningsbrotten, men då nu gällande strafflag i beskrivningen å penningförfalskning begagnar ordet »eftergöra», torde det därmed likartade ordet »efterbildning» icke böra användas i förevarande speciallag, vars bestämmelser mera hava karaktären av ordningsföreskrifter. Avfattningen av lagen synes även i andra avseenden brista i klarhet och lättfattlighet, och ordalagen hava icke alltid valts så, att de, såsom sig bör, genast föra tanken på vad som åsyftas. Sålunda kan med skäl ifrågasättas, huruvida uttrycket »föremål, å vilket finnes anbragt efterbildning av penningssedel», verkligen omedelbart leder tanken till att här åsyftas tidningar, som innehålla annonser med dylik utstyrsel.

De erinringar, som utskottet nu framställt mot förslagets innehåll och avfattning, skulle givetvis föranlett utskottet att söka omarbета förslaget, men de svårigheter, varom utskottet förut talat, skulle helt säkert visat sig så stora, att en tillfredsställande lösning av frågan icke kunnat av utskottet åstadkommas.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande proposition måtte av riksdagen lämnas utan bifall.

Stockholm den 11 maj 1927.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Akerman, Jacob Larsson, Klefbeck**, *Erik Andersson, P. E. A. Jonsson**, *G. Dahl, Per Gustafsson** och *Bissmark*;

från andra kammaren: herrar *Lindley, Jansson* i Edsbäcken, *Söderberg, Johansson* i Brånalt, *Johanson* i Huskvarna*, *Carlson* i Mölnadal, *Sjögren* och *Christenson* i Södertälje.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Jansson* i Edsbäcken och *Christenson* i Södertälje, vilka anført: »Ifrågavarande lagförslag har tillkommit på initiativ av riksbanksfullmäktige, som med synnerlig skärpa betonat det för övrigt alldeles självklara förhållandet, att mycket stora olägenheter vållats genom det i stor utsträckning bedrivna ofoget att i och för reklamering, annonsering och dylikt använda sig av riksbankens sedeltyper. Även justitieombudsmannen har funnit sig föranlåten att i särskild framställning till Kungl. Maj:t på det kraftigaste framhålla nödvändigheten av att här liksom förut i andra länder stadga förbud mot nämnda förfarande, vilket icke kan förhindras efter gällande lag. Bevis för att sakens allvarsamma beskaffenhet ingalunda kan förbises ha också dagspressens notisavdelningar tid efter annan meddelat. Vid sidan av de förluster och andra olägenheter, som den ifrågavarande trafiken förorsakat, påkallas tydligen dess stävjande också därav, att den måste framstå som synnerligen olämplig ur synpunkten av riksbankens värdighet och auktoritet. Det behov, propositionen avser att fylla, är således synnerligen starkt, och det framlagda förslaget innefattar även enligt vår mening en tillfredsställande lösning av problemet. I vad utskottets majoritet erinrat mot den tillämnade lagtexten kunna vi desto mindre instämma, som avfattningen till fulla överensstämmen med lagrådets synpunkter i ämnet. Det av majoriteten särskilt framhållna uttrycket 'efterbildning' har ju valts just i anledning av lagrådets hemställan. Att någon som helst tvekan om lagens innebörd skulle kunna uppstå, är efter vår mening uteslutet. På grund av det anförda få vi hemställa,

att förevarande proposition måtte i oförändrat skick av riksdagen bifallas.»